

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

וירא

(חלק כה שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת וירא, יא"ז חשון, ה'תשפ"ו (א)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks
of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

וירא

מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו'¹⁰ (און ווי רש"י טייטשט אָפּ: אל נא תעבור, והניחו והלך לקבל האורחים").

ד.ה.: (1) דער רמב"ם איז משנה פון דער רא"י שבגמרא, (2) פון א רא"י וועל' כע איז פשוט ומבואר, און ברענגט א פסוק וואו די רא"י איז כלל ניט מובן? (3) ה'פ' "דרכו של הרמב"ם" משנה זיין און ברענגען א פסוק, "שלא נזכר בגמ' כלל מאחר שהוא מבואר יותר"¹²?

ב. בנוגע דער רא"י פון דעם פסוק „וירא והנה שלשה אנשים" אַז „גדולה הכנסת אורחים כו'" – יש לומר, לכאורה, אַז (לויטן רמב"ם) איז די רא"י פון דער עצם ראיית שלשה אנשים:

אין א מצב פון „וירא אליו ה'", ווי פאסט עס אַז בעת מעשה זאָל אברהם קוקן און דערזען „שלשה אנשים" זען בשימת לב (וועלכע בריינגט צו וירץ לקראתם)? בשעת מען שטייט „לפני ה'" דאָרף דאָך זיין מושלל יעדער תנועה, ועאכו"כ שימת לב, צו אַ מענטשן אָדער צו עפעס אַן אַנדער זאָך!

ובמכ"ש פון ק"ש – וואָס קריאתה דאָרף

(10) כ"ה בגמ' וע"י שם. ובשאר המקומות לא הובא כל הלשון: במדרש תהלים, „ויאמר אדני' וגו' אל נא תעבור מעל עבדך" (ובשאלות לפנינו*: אל נא תעבור מעל עבדך; ברי"ף שבת שם (ועד"ז ברא"ש שבת שם (ס"ב): ויאמר אדני' אם נא מצאתי חן בעיניך וגו'. ועד"ז הוא בדק"ס מכ"י. ואכ"מ.

(11) שבת שם. וראה גם ר"ח ופרש"י שבועות שם.

(12) יד מלאכי שם אות ד.

(*) וראה חילופי נוסחאות בשאלות (ירושלים תש"ך) נוסחאות כ"י, ובא' מהם הובא – מהתחלות הפסוק, „וירא אליו ה' כו' וישא עיניו וירא".

א. דער רמב"ם זאָגט¹: „וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה שנאמר² וירא והנה שלשה אנשים".

פון דעם וואָס דער רמב"ם ברענגט נאָך די פיר ווערטער (און איז אפילו ניט מרמז אויף די ווייטערדיקע ווערטער דורך מוסיף זיין „וגו'")³ איז משמע, אַז די רא"י איז פון די פיר ווערטער אַליין. איז ניט מובן: ווי אזוי לערנט מען אָפּ פון „וירא והנה שלשה אנשים" אַז „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה"?

די תמי' איז נאָך גרעסער: דער מקור פון דעם מאמר⁴ איז די גמ' אין מס' שבת⁵ – און אין דער גמרא⁶ ווערט געבראַכט אַן אַנדער פסוק מהסיפור: גדולה הכנסת אורחין מהקבלת⁷ פני שכניה דכתיב⁸ ויאמר אדני'⁹ אם נא

(1) הל' אבל פי"ד ה"ב.

(2) פרשתנו יח, ב.

(3) כמו בסמ"ג (שהולך בעקבות הרמב"ם – ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם כו' הסמ"ג אות מו) מ"ע ב' מד"ס שגם הוא מביא הכתוב כהרמב"ם, אלא שמוסיף „וגו' כדאי' ב' מפני". ובסמ"ג י"ל שהביא רק התחלת הענין והסוגיא, וכוונתו גם להפסוק שהובא שם בגמ'.

(4) כנסתנו בכס"מ שם.

(5) קכו, סע"א. וכן בשבועות (לה, ב) – הובא לקמן סעיף ג. אבל שם לא הובא מפורש (בדברי רי"א א"ר) הרא"י מהפסוק, אף שמוכן הוא מההמשך. וראה הערה 26.

(6) וכן במדרש תהלים (באבער) יח, כט. שאלות פרשתנו שאילתא יא (כהגירסא שלפנינו. וראה לקמן שוה"ג להערה 10). ועוד.

(7) כ"ה בשבת שם. ובשבועות שם: יותר מהקבלת פני שכניה.

(8) פרשתנו שם, ג.

(9) דפשוטו – קאי על הקב"ה – וראה לקמן בפנים ס"ג.

זיין; „בכוונה¹³ באימה וביראה ברתת¹⁴

(13) שו"ע אדה"ז חאו"ח ר"ס ס"א.

(14) לכאורה צ"ל „וברתת" בוא"ו (וכ"ה בשני דפוסי שו"ע אדה"ז – זיטאמיר תרט"ו. שם תרכ"ב), וכמו שהוא בהמשך הסעיף שם בהבאת דברי המדרש. – וראה ברכות כב, א (ומו"ק טו, א) באימה וביראה וברתת ובזיע.

אבל בשו"ע המחבר ריש הסימן כאן „ברתת" בלא וא"ו (וכן הוא בדפוס ראשון דשו"ע אדה"ז כאנ"י). וכ"ה בכוכ"מ מקומות***.

יש לומר בדיוק גירסא זו, כי אימה ויראה – רגש שבנשמה, רתת וזיע – ענין שבגוף****.

(*) וכ"ה בסיום לשון הסוד שם (לפנינו. וכן בדפוס וויניציאה שי (דפוס א' הסוד עם הב"י)) בנוגע לק"ש. וכן ל' הב"י שם (לפנינו ובדפוס וויניציאה הנ"ל) בפעם הא'. ובפעם הב' – גם „ביראה" הוא בלי וא"ו, וכ"ה בתחומא אמור (י). טור שם (לפנינו ובדפוס וויניציאה הנ"ל) בהבאת המשל שבמדרש. וראה חילופי נוסחאות בויק"ר (הוצאת מרגליות, ירושלים תשל"ב) פכ"ז. ו כמה שינויי גירסאות: „ביראה" בלא וא"ו, או גם „וברתת" בוא"ו.

ד' לשונות הנ"ל „באימה כו" הובאו גם: ביומא (ד, ריש ע"ב – לגירסת הע"י וכ"י (ראה דק"ס שם)). וכן באד"נ רפ"א) – לענין תורה – ושם „ביראה ברתת" בלא וא"ו; בויק"ר שם לפני' במשל (לענין אחר), ושם לפנינו: וביראה וברתת – שניהם בוא"ו, ובויק"ר (מרגליות) שניהם בלא וא"ו; ויק"ר פ"א ז בלשון המשל. וגם שם כמה שינויים – ראה הוצאת מרגליות.

ובתור"כ שמיני י, ד (יל"ש שם רמז תקכו), וכן תחומא שמיני (ט) – רג' לשונות „באימה וברתת ובזיע". וכן ביומא שם לפנינו. וקרוב לומר שזוהי השמטת מעתיק. ואכ"מ.

(**) וכ"ה בסוד דפוס אריגשברג ש – שתי הפעמים. ובב"ח ופרישה שם (בשם הב"י) הפעמים. (***) ומהם: במקורו במדרש – ויק"ר פכ"ז, ו (לפנינו. וכן בויק"ר הוצאת מרגליות) – שמשם הובא המשך לשון אדה"ז, כנסמן עה"ג דשו"ע אדה"ז (וכמ"ש בסוד וב"י שם); פסיקתא דר"כ פ' שור או כשב (בהוצאת באבער, וכן בנוסח כ"י אוקספורד ועוד – נ.י. תשכ"ב); ע"י מו"ק שם; נוסח הכ"י בדק"ס מו"ק שם. וכן הביא בדק"ס ברכות שם (סוף הערה יו"ד) מכ"י.

(****) ראה לקוטי הש"ס להאריז"ל מו"ק שם (ד"ה מה להלן). סה"מ יתש"א ע' 250 ובהערה 2 שם. לקו"ש ח"כ ע' 548. ח"ח ע' 258 הערה 2.

ובזיעה¹⁵ ווייל מען לייענט „כתב המלך על¹⁶ בני מדינתו" און ס'דארף זיין „כחד-שים" – ווי חדשים.

ועד"ז בא' תפילת העמידה, וואָס היות אַז א' איד „צריך¹⁷ שיראה עצמו כאילו שכינה שרוי' כנגדו", ער דאַרף דאַן פילן ווי ער וואָלט געווען „עומד לפני ממה"מ הקב"ה"¹⁸, איז דער דין אַז ער טאַר ניט מפסיק זיין פאַר קיין שום זאַך און דאַרף שטיין „כעבדא קמי מרי"¹⁹, אַז קיין שום תנועות – „אין לזוז ממקומו"²⁰;

עאכו"כ ביי אברהם וואָס זיין „עומד לפני ה'"²¹ איז געווען באופן הכי גלוי ונעלה,

ובנדר"ד – איז דאָך געווען ניט אַ „כתב" און ניט „כאילו" – נאָר „וירא אליו הוי" ממשי – איז ווי קומט עס אַז באותה שעה זאָל באַ עס זיין „וירא"²² והנה גו", אַז ער האָט דערזען די ג' אנשים?

סוגים נפודים****. ועד"ז ד' אותיות שבשם הוי' (שהם כנגדם****) – הנסתרות, הנגלות.

(15) כ"ה גם בהמשך הסעיף בשו"ע אדה"ז שם (וכ"ה גם בדפוס ראשון דשו"ע אדה"ז). וכ"ה בש"ס מו"ק שם (בה"א). אבל בשו"ע המחבר בלי ה"א (ושם: וזיע – בלי ב'). וכ"ה בשני דפוסי שו"ע אדה"ז זיטומיר הנ"ל. וכ"ה בשאר כל המקומות שנשמנו בהערה שלפנ"ז (ובשו"ה ג). וכ"ה בברכות ובע"י מו"ק ודק"ס שם נוסח הכ"י ודפוסים.

(16) צ"ל „אל"?

(17) שו"ע אדה"ז חאו"ח רסצ"ח. וש"נ.

(18) ברכות לג, רע"א.

(19) שבת א, א. טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח סו"ס צה.

(20) שו"ע אדה"ז שם ס' קד ס"ב.

(21) כלשון הכתוב פרשתנו יח, כב.

(22) להעיר מב"ר (פמ"ח, ט); וירא בשכינה וירא במלאכים. ובפ"י ידי משה שם. ברכי יוסף יו"ד סרמ"ד בתחלתו ושם ד"ה ואשר גמר.

***** להעיר גם מלשון הב"ח לסוד שם: ומדלא קאמר נמי לא באימה וביראה ולא ברתת ובזיע כו'.

לכל הדיעות²⁶ (ובפרט לשיטתו אין מורה נבוכים²⁷ אַז דאָס האָט ער געזאָגט צום מלאך).

מ'קען אָבער ניט פֿאַרענטפּערן אַזוי, וואָרום בספרו היד²⁸ פסק'נט דער רמב"ם בפירוש „כל השמות האמורים באברהם קדש אף זה שנאמר אדני" אם נא מצאתי חן הרי הוא קדש"²⁹.

ד. אין מורה נבוכים³⁰ איז דער רמב"ם מבאר, אַז די ראיית שלשה אנשים און דער המשך שלאח"ז איז אַלץ געווען במראה הנבואה – ס'איז אַ המשך צו „וירא אליו ה'".³¹

(26) ואף שבשבעות שם מפורש דמאמר ר"י גדולה הכנסת אורחים „אזלא", „כאותו הזוג" דס"ל דהוי קדש (וראה ר"ח שם. ר"ן שבת שם), י"ל (שאין הכוונה שלמ"ד דהוי חול אין גדולה הכנסת אורחים כו' אלא) שכוונתו שלמ"ד דהוי חול אין ללמוד זה מהכתוב אל נא תעבור דלמד ר"י. ובעיון יעקב שבת שם „דר"א (דקאמר בא וראה שלא כמדת הקב"ה כו') רוצה לחדש אפילו למ"ד ששם זה חול .. (ג"כ) יש ללמוד דגדול הכנסת אורחים כו'". ע"ש. וראה שער אפרים יו"ד (ס' סד ד"ה ובוה נראה) דמפרש עד"ז דברי התוס' בשבת שם. ע"ש. ואכ"מ.

(27) ח"א פס"א. וראה שם ח"ב פמ"ב – הובא לקמן בפנים.

(28) הל' יסודי התורה ספ"ו. וראה כס"מ שם. (29) ואולי י"ל, שהרמב"ם מפרש הכתוב אל נא תעבור כפי' התוס' (ד"ה חזיא) בגמ' (ב"מ פו, סע"ב) „השכינה ה' רוצה להסתלק" מעל אברהם (ד, לאו אורח ארעא למיקם" – ל' הגמ' ב"מ שם). ולפ"ז אין משם ראי' לפי' ר"י ד„גדולה הכנסת אורחים כו'". וכמ"ש בתוס' שם. וראה חדא"ג מהרש"א שם ד"ה והיינו דכתיב, דהלימוד במס' שבת הוא לא מדברי אברהם אל נא תעבור „אלא מהאי ענינא נדרש מדהלך כו'". ע"ש. וראה ראש דוד להחיד"א פרשתנו עה"פ. עיון יעקב שבהערה 26. וראה גם הרי"ף לע"י שם.

(30) ח"ב שם.

(31) וראה רמב"ן פרשתנו בתחלתה במה שהקשה על הרמב"ם במר"ג. וראה מפרשי המורה שם וספר הזכרון להריטב"א בכיור דעת הרמב"ם במר"ג. ואכ"מ.

דערפון גופא איז אַ ראי' אַז „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה": וויסנדיק אַז הכנסת אורחים (זאָגט אַז שכינה – אַז זי) איז „גדולה" פון „הקבלת פני שכינה", איז דעריבער בשעת „הקבלת פני שכינה" איז אברהם מפסיק און – „וירא והנה שלשה אנשים".

עס בלייבט אָבער די שאלה: וואָס איז דער טעם וואָס דער רמב"ם איז משנה פון דער ראי' שבגמרא און ברענגט אַן אַנדער ראי' (דפשיטא אַז די ראי' פון „וירא והנה שלשה אנשים" איז ניט „מבואר יותר" ווי די ראי' שבגמרא, ואדברא)?

ג. לכאורה וואָלט מען געקענט פֿאַר-ענטפֿערן:

אין מס' שבועות²³ זאָגט די גמרא, אַז דער מאמר „גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה" איז פֿאַרבוּנדן מיט דער מחלוקת התנאים צי „כל שמות האמורים בתורה באברהם קדש" איז כולל אויך דעם שם פון פסוק „וירא אֵלֶיךָ אִם נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ גו'", אָדער דער שם איז חול, ווייל דאָס האָט ער ניט געזאָגט צום אויבערשטן נאָר „למלאכים ה' מדבר"²⁴ (ובפרט אַז רש"י ברענגט אַראָפּ ביידע דיעות בפירושו על התורה²⁵).

און דערפֿאַר ברענגט ניט דער רמב"ם דעם פסוק „וירא גו' אל נא תעבור גו'", ווייל די ראי' דערפון איז ניט

(23) לה, ב. וכהובא בתוד"ה דכתיב שבת שם.

(24) ל' התוס' שבת שם. וראה פרש"י שבועות שם ובפרשתנו.

(25) בפרשתנו שם. ומסיים „ושתי הלשונות בב"ר" (ראה ב"ר פמ"ח, י – רק דיעה א'). וראה לקו"ש ח"ב ע' 69 ואילך. וש"נ. ואכ"מ.

והנה גו' דאָס גופא איז די נבואה („וירא אליו ה'")³³ – הקבלת פני השכינה;

משא"כ דער פסוק „וירא אדני גו' אל נא תעבור", איז וויבאלד אַז דער אויבערשטער האָט אים דאָס באַוויזן במראה הנבואה (ווי אברהם זאָגט צום אויבערשטן „אל נא תעבור")^{33*} איז דאָס באַלמד אַז „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה", כנ"ל³⁴.

נוסף על כל זה: בכלל איז דוחק גדול לפרש ולבאר בספר היד, ע"פ פירושו אין די פסוקים בספרו מו"נ, וויבאלד אַז בספרו היד דערמאָנט נישט דער רמב"ם דעם ענין הנ"ל, אַז ס'איז נישט געווען קיין דיבור ומעשה בפועל, נאָר די גאַנצע פרשה איז געווען³⁵ במראה הנבואה. ועוד ועיקר – ברמב"ם דין (הובא לקמן) איז כמעט מפורש אַז ס'איז געווען בפועל.

ה. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם ביאור דברי הרמב"ם אין די הלכות (הנ"ל בס"א) שם, וז"ל (בהלכה א):

(33) ראה ריטב"א שם. אברבנאל למורה שם קרוב לתחלתו, ובמ"ש בישוב קושיא הא' דהרמב"ן. (33*) אבל זהו דלא כפי שפי' במו"נ שם ע"פ דברי „ר' חייא הגדול" – „שהוא ג"כ ספור מה שאמר במראה הנבואה לאחד מהם ואמר לגדול שבהם אמר", וכנ"ל סעיף ג (ראה שקו"ט בפירושו במפרשי המו"נ שם). וראה עיון יעקב (ושער אפרים) שבערה 26 – שגם למ"ד דהוי חול אפשר ללמוד דגדולה הכנסת אורחים כו'.

(34) ראה אברבנאל למורה שם בישוב קושיא השנית (דהרמב"ן על הרמב"ם): שהי' תועלת בהראות לו כל זה (כל פעולות אברהם ושרה בהכנסת אורחים להמלאכים) להודיע שכן הי' מנהגו כל הימים לעשות לאורחים הבאים אליו. ולכן נראו הדברים כמו שהיו בהקץ. ע"ש. ועד"ז כ' הר"א בן הרמב"ם בספרו המספיק לעובדי ה' (ירושלים, תשל"ג) פרק הנדיבות.

(35) אף שבנוגע לפרשיות אחרות הזכיר בהל' יסוה"ת (פ"ה ה"ג) שהם במראה הנבואה.

ועפ"ז וואָלט מען לכאורה געקענט פאַרענטפערן, אַז לדעת הרמב"ם איז פון דעם פסוק „וירא אדני גו' אל נא תעבור" נישטאָ קיין ראי', ווייל דער תוכן הפסוק איז נישט אַ סיפור המאורע וואָס האָט פאַסירט בפר"מ, נאָר (אויך) די אמירה „אדני גו' אל נא תעבור" איז אַ טייל פון דעם וואָס אברהם האָט געזען במראה הנבואה.

מ'קען אָבער אַזוי נישט זאָגן, ווייל דער פסוק „וירא והנה שלשה אנשים", פון וועלכן דער רמב"ם ברענגט די ראי', איז (לפי פירושו במו"נ) אויך געווען במראה הנבואה, ולא עדיף הא מהא.

און אויב מ'זאָל וועלן זאָגן, אַז אויך פון מראה הנבואה קען מען ברענגען אַ ראי' – והיינו מזה גופא וואָס דער אויבערשטער באַווייזט אַזאָ מראה פון וועלכער ס'איז מוכח אַז „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה" –

איז דאָך אדרבה: דעמאָלט איז מסתבר צו ברענגען די ראי' דוקא פון פסוק „וירא אדני גו' אל נא תעבור":

דער רמב"ם איז דאָרטן מבאר אַז דער פסוק „וירא אליו ה'" איז דער „כלל" און פונעם פסוק „וירא והנה שלשה אנשים נצבים גו'" הויבט זיך אָן דער פירוט הנבואה פון „וירא אליו ה'" – „התחיל לבאר איך היתה צורת ההראות ההוא ואמר שתחלה ראה שלשה אנשים כו"³².

ולפ"ז, וויבאלד אַז „וירא והנה שלשה אנשים" איז געווען במראה הנבואה, איז דאָך אין דעם נישטאָ קיין שום אַנדייט וועגן דער העדפה פון הכנסת אורחים לגבי הקבלת פני השכינה – וויבאלד די ראיית ג' אנשים איז נישט מפסיק די הקבלת פני השכינה, נאָר דער „וירא

(32) ל' הרמב"ם במו"נ שם.

„מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן“, ביו ער ברענגט אויף דעם „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה“. ולפי הנל, אז דאָ רעדט זיך וועגן גמ"ח בגופו, ווי קומט דאָ אַריין דער ענין פון הכנסת אורחים בממונו?

אויב דער רמב"ם וואָלט געמיינט נאָר אַרויסברענגען מעלת הלוי' כשלעצמו, האָט ער געדאַרפט זאָגן „והוא החק... ונהג בה מלוה את האורחים“ וכיו"ב, אָדער לכל הפחות – „שלאחר שמאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן, מלוה אותן“, בכדי צו מדגיש זיין אז עס רעדט זיך וועגן מעלת הלוי³⁹, „גמ"ח שבגופו“.

פון לשון הרמב"ם איז משמע אז דאָ זיינען נוגע אַלע פרטים פון הכנסת אורחים אויך דאָס וואָס „מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן“⁴⁰.

[און ס'איז אַ דוחק גדול לומר אז דער רמב"ם ברענגט די פּרטי הדברים וועגן הכנסת אורחים, נאָר אַלס הקדמה בכדי נאָכמער אַרויסברענגען מעלת הלוי' – „ולוויים יותר מהכנסתן“; ובפרט אז דער מאמר וואָס ער ברענגט בסוף ההלכה, „אמרו חכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים“, איז מדגיש אויפן

„מצות עשה של דבריהם לבקר חולים... וללוות האורחים ולהתעסק בו“ דער- נאָך אין הלכה ב' זאָגט דער רמב"ם: „שכר הלוי' מרובה מן הכל. והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה שנאמר וירא והנה שלשה אנשים ולוויים יותר מהכנסתן. אמרו חכמים³⁶ כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים“.

דאָרף מען פאַרשטיין: פאַרוואָס זאָגט דער רמב"ם (בה"א) אין דער מ"ע של דבריהם „וללוות האורחים“ און ניט בלשון הכולל הכל „הכנסת אורחים“?

בפשטות לערנט מען, אז אין דער הלכה רעדט דער רמב"ם וועגן דער מ"ע של דבריהם וואָס איז פאַרבונדן מיט גמ"ח שבגופו – „לבקר חולים ולנחם אבליים כו“, און ווי ער פירט אויס אין הלכה א „ואלו הן גמ"ח שבגופו שאין להם שיעור“. משא"כ דער חלק פון הכנסת אורחים, וואָס באַשטייט פון מאכיל ומשקה זיין די אורחים, איז אַן ענין (בעיקר) פון גמ"ח בממונו, און דאָס האָט אַ שיעור (און ווי דער רמב"ם איז מבאר דעם חילוק אין פירוש המשניות³⁷).

דאָס איז אָבער ניט קיין ביאור מספיק³⁸:

אין הלכה ב זאָגט דער רמב"ם אז דער חק שחקקו אברהם אבינו איז כולל

(36) סוטה מו, ב.

(37) ריש פאה. וראה גם ר"ש שם ד"ה והביכורים (ע"פ ירושלמי).

(38) וגם: הרי בה"א כתב הרמב"ם „וכן לשמח הכלה והחתן ולטענדט בכל צרכיהם“, שבפשטות הלשון משמע לכאורה שזה כולל (גם) גמ"ח בממונו – ראה נמוקי מהרא"י לרמב"ם שם; וא"כ גם בנוגע לענינו, הול"ס חתם „הכנסת אורחים“, או עכ"פ להוסיף ג"ו.

(39) ולהעיר שבטמ"ג שם „הלווה (ולכאורה צ"ל „הלוי“) הוא החק שחקקו כו“ וממשיך (בל' הרמב"ם) „ודרך החסד... מאכיל... ומלוה אותם.“ (40) וכפשטות דרו"ל ב' זו (פרשתנו כא, לג) „ויטע אשל" מאי אשל אכילה שתי' לוי' (מדרש תהלים לו, ק). וראה תיב"ע ות"י שם. פסיקתא זוטרותא שם. פרש"י כתובות ח, ב (ד"ה בביתו של אברהם). סוטה יו"ד, סע"א. ועוד. וברד"ק פרשתנו שם, לאחר ששמאי מרו"ל „נוטריקון אכילה שתי' לוי“ כתב: ור"ל שהנהיג אנשי באר שבע להכניס אורחים ושחייב אדם לקבל פני האורח בשלשה דברים האלה.

(*) וראה לקמן ע' 320 הערה 89. לקו"ש חט"ז ט"ע 501.

וואָס דער אורח באַקומט – דער מאכל ומשקה וכו' – דורך די פעולות פרטיות. (ב) די מדת החסד פון דעם בעה"ב המארח, די התענינות ושימת לב וואָס ער ווייזט אַרויס דעם אורח.

בכלל איז ביי עניני גמ"ח (ובכלל באַ מצות שבין אדם לחבירו), נוגע (בעיקר) דער נפעל, די טובה ותועלת וואָס חבירו באַקומט בפועל⁴⁴, און די מדת החסד פון דעם אדם הגומל חסד איז נוגע (בעיקר) ניט צום אדם המקבל החסד, נאָר צו דעם גברא הגומל חסד⁴⁵ [ביז – ווי מען געפינט באַ צדקה⁴⁶ אַז „מאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה" איז ער מקיים מצות צדקה]⁴⁷.

ביי הכנסת אורחים קומט צו אַ חידוש מיוחד, אַז די מדת החסד, דער הרגש החסד פון דעם בעה"ב המארח, איז נוגע צו דעם נפעל, די פעולות וואָס מ'טוט פאַרן אורח. די הכנסת אורחים דאַרף געטאָן ווערן באופן אַז דער אורח זאָל מרגיש זיין אַז אַלע פעולות פון דעם מארח בשבילו זיינען מצד זיין התענינות, נות, מצד זיין רגש, אהבת ישראל (כמ' רומז בדברי הרמב"ם⁴⁸ אַז „כל מצות

שטאַרקסטן אופן די נחיצות וגודל ענין הלוי'].

ו. אויך פאָדערט זיך ביאור: דער רמב"ם פאָנגט אָן „שכר הלוי' מרובה מן הכל" און נאָכדעם פירט ער אויס „אמרו חכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים" (ועד"ז ברענגט ער אין דער הלכה שלאח"ז⁴⁹ לגבי ב"ד: „וב"ד היו מתקנין שלוחין ללוות אדם העובר ממקום למקום ואם נתעצלו בדבר זה מעלה עליהם כאילו שפכו דמים"). וואָס ווי מ'לערנט בפשטות, איז דער טעם וואָס העדר הלוי' איז „כאילו שופך דמים" – ווייל מיט לוי' ווערט באַוואָרנט אַז מ'זאָל דעם אורח ניט הרג'ענען בדרך (ווי די ראי' וואָס די גמרא ברענגט במס' סוטה⁴²).

איז ניט מובן: וויבאַלד ער זאָגט אַז מעלת הליווי איז אַזוי גרויס, אַז בהעדרו איז „כאילו שופך דמים", איז דאָך די מעלה פון „שכר הלוי' מרובה מן הכל" אין פאַרגלייך דערמיט אַ דבר טפל, ובכלל מאתים מנה⁴³?

ז. ויש לומר נקודת הביאור בזה:

אין דעם ענין פון גמ"ח זיינען דאָ בכלל צוויי פרטים: (א) דער נפעל פון דער מצוה, וואָס מיט זיין מעשה פון גמ"ח איז ער ממלא אַ חסרון של חבירו, אָדער ברענגט אַ תועלת לחבירו. (ב) די פעולה מצד הגברא – די מדת החסד פון דעם גומל חסד.

כעין זה זיינען אין הכנסת אורחים פאַראַן די צוויי פרטים: (א) די ענינים

(41) ה"ג שם.

(42) מו, ב (מקור דברי הרמב"ם). וכ"ה פשטות הפירוש במשנה (מה, סע"ב) שם.

(43) להעיר ממגדל עוז לרמב"ם שם „ומתוך העונש תלמוד השכר".

(44) וראה אתוון דאורייתא כלל כג בסופו. לקו"ש חיי"ט ע' 202 ואילך. וש"נ.

(45) ועד"ז לשון הרמב"ם (סוף הל' איסורי מזבח) „הרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו כו'".

(46) ספרי תצא כד, יט. פרש"י שם. פרש"י ויקרא ה, יז בסופו. וראה אתוון דאורייתא שם.

(47) להעיר מנתיבות עולם (להמהר"ל) נתיב גמ"ח פ"ב (קרוב לסופו) החילוק בין גמ"ח וצדקה, דגמ"ח הוי מצד הנותן, וצדקה היא מצד המקבל. וראה שם פ"ד.

(48) שם סוף ה"א. וכ"כ בסהמ"צ שורש ב. וראה השקו"ט כו' ברמב"ן בסהמ"צ שורש א קרוב לסופו (ב,התשובה הג") ומפרשי סהמ"צ שם. לקו"ש חיי"ט ע' 61 ואילך.

בקנה אחד מיט מעלת הלוי' (שכר הלוי' מרובה מן הכל') שבתחילת ההלכה:

דער רמב"ם מיינט דאָ ניט נאָר אַז דאָס קען בריינגען שפיכת דמי האורח בהליכתו בדרך, נאָר (אויך)⁵¹ דעם הרגש פון שפיכת דמים באַ דעם אורח: בשעת דער מארח איז אים ניט מלוה זעט ער אַז עס פעלט די התענינות און איבערגעבנקייט – די מדת החסד אין דער פעולה, גייט אים ניט איין די הכנסת אורחים און „אזיל סומקא ואתי חיורא“⁵² ער פילט אין דעם אַ בזיון, אַ „שפיכת דמים“.

[ונע"ד⁵³ ווי^{53*} צדקה⁵⁴ וואָס דאַרף גע-

אלו .. הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך⁴⁹].

און דאָס דריקט זיך אויס אין דעם חיוב „ללות האורחים“. וואָרום לוי' איז ניט קיין ענין פון ממלא זיין צרכיו של האורח ווען ער איז אַן אורח (ווי ביים באַזאָרגן אים מיט אכילה ושת' כו'), נאָר זי איז מצד מדת גמ"ח (ובמילא – גם לאחר שפסקה השייכות ביניהם – הלך לדרכו) ובמילא פילט דער אורח, אַז אַזאָ וואָס ער האָט געטאָן בשבילו קומט דאָס מצד דעם הרגש הלב פון דעם בעה"ב המארח, אַז ער איז זיך מתענין אין אים, עס איז נוגע טובתו וכו'.

ח. און דאָס איז דער המשך אין דברי הרמב"ם: „שכר הלוי' מרובה מן הכל. והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן“:

דער „חק שחקקו אברהם“ באַציט זיך ניט בלויז צום פרט פון מעשה הלוי, נאָר צום כללות דיקן אופן פון הכנסת אורחים, אַז אברהם אבינו האָט איינגע-שטעלט הכנסת אורחים באופן כזה אַז דאָס זאָל אַנטהאַלטן ניט נאָר די מעשה ונפעל פון גמ"ח (צרכיו של האורח) נאָר אויך די מדת החסד של בעה"ב המארח, וואָס דאָס איז דער „דרך החסד שנהג בה“⁵⁰, אַז לויית האורחים קומט צוזאַמען מיט דעם וואָס „מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן“.

עפ"ז יש לבאר אויך סיום דברי הרמב"ם „אמרו חכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים“, אַז דאָס איז עולה

(51) אלא שלפ"ז צע"ק לשון הרמב"ם „אמרו חכמים“, כאשר כוונתו היא לא כדברי חכמים בגמ'. והול"ל סתם „כל שאינו כו", ע"ד משיב להלן שם סוף ה"ד לגבי ביקור חולים.

(52) ב"מ נח, סע"ב בנוגע הלבנת פנים, שהוא „כאילו שופך דמים“.

(53) להעיר ממנורת המאור להר"י אלנקאוו פרק הצדקה (ח"א ע' 39) „המשובח שבצדקה היא הכנסת האורחים“ (וראה לשון הרמב"ם שם ה"ג „כופין ללווי' בדרך שכופין לצדקה“). אבל ראה לקוטים שבסו"ס מהר"ל (הובא בס' גליוני הש"ס לשבת שם): כל היכא דנזכר הכנסת אורחים ר"ל דוקא הכנסת עשירים ומכובדים .. יקבלם בסבר פנים יפות לנהוג בהם כבוד כו' וראי' מאברהם אבינו כו' אבל הכנסת עניים בכלל צדקה היא.

(53*) ולא ממש (ראה לעיל ס"ז החילוק דהכנסת אורחים ועניני צדקה – גמ"ח). כי בהמעלות הכי נעלות שבצדקה, „הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח שהרי זו מצוה לשמה כגון לשכת חשאים שהיתה במקדש“⁵⁴ רמב"ם הל' מת"ע פ"י ה"ח. ועד"ז בשו"ע יו"ד סי' רמט ס"ז וליתא שם „שהרי זו .. במקדש“), שהוא למעלה גם מנתינת צדקה בסבר פנים יפות, משא"כ בהכנסת אורחים שההתענינות ומדת חסדו של בעה"ב (שמבטאת בלוי') היא עיקר המצוה, ונוגע להנפצל, וכפנים.

(54) ולהעיר ממש המהר"ל (פ"ב שם), שהסבר

(*) ה„מעלה גדולה שאין למעלה ממנה“ (בה„שמונה מעלות (ש"ש) בצדקה“), אינה שייכת

(49) ואף שגם המאבד סלע כו' קיים מצות צדקה כנ"ל – הרי ג"כ עיקר בצדקה שתהי' בסבר פנים יפות כדלקמן בפנים.

(50) וראה לקו"ש ח"ג ע' 768-9.

מהקבלת פני שכינה" פון פסוק „וירא והנה שלשה אנשים" און איז משנה פון דער גמרא וואָס לערנט עס אָפּ פון פסוק „ויאמר אדני' גו' אל נא תעבור":

דאָס קומט בהמשך צום תוכן פון דער הלכה, דער „חק שחקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה", אַז אַן עיקר אין הכנסת אורחים איז די מדת החסד שבזה, די התענינות ושימת לב צו דעם אורח – אַז דאָס איז ניט נאָר בעת מוטט די מעשה פון הכנסת אורחים ווען ער איז מאכיל עוברי דרכים ולאח"ז, נאָר אויך לפני"ז, תיכף בשעת ער זעט, נעמט אויף די אורחים, איז נוגע די שימת לב והתענינות אין דעם אורח.

און דאָס דריקט זיך אויס אין פסוק „וירא והנה שלשה אנשים" (כנ"ל סעיף ב): ער האָט משים לב געווען צו די ג' אנשים אינמיטן „הקבלת פני שכינה".

י"ד. ע"פ כל הנ"ל קען מען פאַרענטפערן נאָך אַ שאלה אין דעם אָפּלערנען פון אברהם'ן אַז „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה":

סוף-סוף האָט זיך אַרויסגעוויזן אַז מיט מאכיל ומשקה זיין די ג' אנשים האָט אברהם ניט מקיים געווען אַ מצוה פון הכנסת אורחים, ווייל באמת זיינען זיי ניט געווען מענטשן נאָר מלאכים וועלכע דאַרפן ניט קיין עסן, ובפרט להדיעה אַז זיי האָבן ניט געגעסן, נאָר בלויז „נראו כמו שאכלו"⁵⁸.

און אפילו לויט דער דיעה⁵⁹ אַז „אוכ' לין ושותין ממש" איז דאָך דאָס ניט גע-

געבן ווערן „בסבר פנים יפות ובשמחה" און דער נותן איז „מתאונן עמו על צרתו"⁵⁵, משא"כ ווען „נותן צדקה לעני בסבר פנים רעות ופניו כבושות בקרקע כו' אבד זכותו והפסידה"⁵⁵.

און עפ"ז איז אויך מובן דער טעם וואָס דער רמב"ם טיילט אויס פון מצות הכנסת אורחים נאָר דעם ענין פון „ללות האורחים", וואָרום דוקא אין דעם דריקט זיך אויס אַן עיקר בהמצוה פון הכנסת אורחים – די שימת לב צו דעם אורח⁵⁶. נאָכמער: בשעת עס פעלט די לוי', דעמאָלט פעלט אויך אין דער מצוה פון הכנסת אורחים אין די אכילה ושתיה וואָס ער האָט אים געגעבן, כנ"ל⁵⁷.

ט. וע"פ כל זה יש לומר אַז דאָס איז דער טעם פאַרוואָס דער רמב"ם ברענגט דעם מקור אויף „גדולה הכנסת אורחים

פנים יפות וכו' שבצדקה הו"ע „הגמ"ח" (שבצדקה). (55) רמב"ם ה' מתנות עניים פ"י ה"ד. וש"נ. (56) וגם לפי פשוט הכוונה בלוי' (לפי הגמ' שם) בכדי שהאורח לא יזוק בפועל וכיו"ב, הרי בעת שמלווה אינו במצב של נצרך וחסר, דלא כבשאר גמ"ח אכ"ש וכו' לאורח שהוא נצרך וחסר אז. וא"כ גם בזה ניכרת ומודגשת מדת חסדו וטובו (שימת לב) של בעה"ב המארח להאורח. וראה זח"א קד, סע"א „דהא כלא בהאי תליא" (וראה שם ואילך – הביאור). נתיבות עולם שם פ"ה – פעולת הלוי'.

(57) ראה רבינו בחיי פרשתנו כא, לג: ודע כי מצות לוי' היא גמור המצוה באכסני ותכלית השכר. ומובן מדבריו לכאן (כהביאור בפנים), שהיא לא רק גמר המצוה בזמן, כ"א (גם) השלימות שבהמצוה.

לנדוד"ז, כי המעלה בזה היא ש, מחזק יד ישראל שמתן ונותן לו מתנה או הלואה או עושה עמו שותפות או מוציא לו מלאכה כדי שיחזיק את ידו עד שלא יצטרך לבריות" (לשון הרמב"ם שם ה"ו. ועד"ז בשו"ע שם ס"ו). שבכל זה הוא מעלה בהנפעל, שהתועלת להעני בזה בפועל היא גדולה יותר מבשאר המעלות שבצדקה, אבל לא (כ"כ) מצד מדת חסדו של הנותן שמתבטאת בזה.

(58) פרש"י פרשתנו יח, ח (מב"מ פו, ב. ב"ר פמ"ח, יד. וכ"ה ביוק"ר שבהערה 62. ועוד).

(59) תודה נראין (ב"מ שם), מסדר אלי' רבה (פ"ב). וכ"מ בזח"א קמד, א (ראה סה"מ תרס"ג ע' ג). ובזהר פרשתנו (קב, א) הובאו ב' הדיעות. וראה בהנסמן ברד"ל לב"ר שם. במדבר"ב פ"ה (בסופו).

ווען דערפאר וואָס זיי האָבן זיך גענוי-טיקט אין דער אכילה ושת' נאָר בלויז „מפני כבודו של אברהם“⁶⁰ אָדער צוליב דעם וואָס „אזלת לקרתא הלך בנימו-סי“⁶¹, ובמילא איז בפועל – דאָס ניט געווען הכנסת (וגמ"ח ל)אורחים. ועפ"ז איז אַ תמי':

(א) לפ"ז אַז לאמיתתו של דבר איז ניט געווען קיום מצות הכנסת אורחים⁶², טאָר מען דאָך ניט צוליב דעם מפסיק זיין „הקבלת פני שכינה“ – איז ווי איז שייך אַז אברהם אבינו זאָל חלילה נכשל ווערן אין איבערלאָזן הקבלת פני השכינה?

(ב) קשה לומר אַז מען לערנט אָפּ אַ דין (אמת) – גדולה הכנסת אורחים כו' – פון אַ פעולה וואָס זי איז באמת ניט געווען הכנסת אורחים?

מוז מען זאָגן, אַז כאָטש די אורחים פון אברהם אבינו זיינען געווען נאָר „בדמות אנשים“, פונדעסטוועגן, האָט גאָרניט געפעלט אין דער „הכנסת אורחים“ פון אברהם אבינו; ס'איז ניט דער ענין אַז נאָר לפי ראות עיניו האָט ער מקיים געווען די מצוה פון הכנסת אורחים, נאָר דער אמת איז געווען אַזוי.

וההסברה בזה י"ל⁶³:

עיקר ענין הכנסת אורחים איז מודגש (ניט אויף אַזויפיל אין פעולת החפצא פון אבר"ש, וואָס דער אורח באַקומט, נאָר) אין די מדת החסד, „דרך החסד שבה“, דעם שימת לב און התענינות מצד דעם גברא, דעם בעה"ב המארח צו דעם אורח – און די מעשה הגברא ושימת לבו איז אין דער הכנסת אורחים ביי „אברהם אבינו“ געווען בשלימות.

נאָכמער: אויך דער נפעל (בהאורח) פון הכנסת אורחים האָט זיך אויפגעטאָן באַ אברהם בשלימות, וואָרום דער ענין הנ"ל, די שביעת רצון האורח פון דער שימת לב – איז דאָ באַ מלאכים (ובפרט ווען זיי קומען בדמות אנשים)⁶⁴;

ובמיוחד ווען ס'עדט זיך וועגן שימת לב פון אברהם אבינו וועלכער איז אַזוי-פיל „חביב“ באַ דעם אויבערשטן, און ווי ער זאָגט אויך בפרשתנו⁶⁵ „כי ידעתי“ – „לשון חיבה“, און בכלל „האבות הן הן המרכבה“⁶⁶, וואָס מעלתם בגלוי למלאכים איז העכער פון מעלת המלאכים, איז זיכער דאָ דער תוכן ועיקר פון הכנסת אורחים מצד אברהם לגבי המלאכים.

(משניות ש"פ וירא תשכ"ה).

כ"ט אלול תשכ"ב)

(63) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 329 ואילך.
(64) נוסף ע"ז – דנתינת האפשריות להמלאכים שייקיימו „אזלת לקרתא הלך בנימוסי“ – (ראה בהנסמן לעיל הערה 58, 61) ה"ז (דוגמת) מאכילם.
(65) יח, יט. ובפרש"י.
(66) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(60) תוספות שם (אבל בזח"א קב, א: בגין יקרא דאברהם אתחזי הכי). ובתדבא"ר שם: בצדקתו של אותו צדיק (אברהם) ובשכר טורח כו'.
(61) ראה שמו"ר פמ"ז, ה. זהר שם קמד, א.
(62) וראה ויק"ר פל"ד, ח: מי הוא שעשה חסד עם מי שלא היו צריכין אברהם עם מלאכי השרת.

